

PUBLICACIONS

Entrevista a Charo Altable

«El minotaure és un monstre que tots portem dins»

Ariadna no va salvar Teseu amb una espasa de lluita, sinó quan li va tendir un fil, el fil d'una relació que el va permetre escapar del laberint. Són aquestes relacions les que reivindica Charo Altable –mestra especialitzada en pedagogia terapèutica i experta en coeducació emocional i sexual i en prevenció de la violència–, qui acaba de publicar *Los senderos de Ariadna*, un catàleg d'idees suggeridores per gestionar els conflictes des de la comprensió i atenent al llenguatge del cos. Si bé va ser l'espasa que matà el minotaure, va ser la relació, el fil d'Ariadna, que va resoldre el laberint.

Manel Marí

El títol *Los senderos de Ariadna* és realment evocador. A què és degut?

Els grecs explicaven alta psicologia a través dels mites, que es poden interpretar de moltes maneres. En el llibre interprete com Teseu venç el minotaure gràcies al fil de la relació que li tendeix Ariadna. Les relacions les aprenem per la construcció social que tenim, sobretot de la mare, de les dones. És Ariadna que tendeix el fil. És l'arquetip, encarnat en una dona, de la relació que ens ajuda a vèncer el minotaure. No és amb una espasa de lluita, sinó a través de l'escolta, de l'emoció, del treball corporal. El minotaure és un monstre que tots portem dins. És un ésser ferit per les circumstàncies de la vida, i això fa que reaccione amb fúria. Si no sabem escoltar la nostra necessitat i el nostre desig, el minotaure es fa més gran. Estem ficats dins un laberint, tant a nivell personal com social. No sabem cap a on anem ni què desitgem, sobretot en èpoques de crisi com és ara. En el llibre proposa un art de l'escolta i de l'autoescolta, que és com es poden solucionar les coses.

En el llibre dóna molta importància a l'expressió corporal. Tanta en té?

No pot estar d'una banda el cos, d'una altra les emocions i d'una altra tot allò teòric. Les darreres investigacions en física, en biologia, i per descomptat en psicologia, avalen que hi ha una relació entre allò que pensem, allò que sentim i la nostra postura corporal, de tal manera que treballant el cos podem canviar emocions. Però no canviar-les per canviar-les, sobretot les negatives com la por o la ira, sinó ser-ne conscients i decidir on volem posar l'energia, el que seria una alquímia de les emocions. S'ha de treballar el cos a l'escola, juntament amb les emocions i amb la part mental, i treballar una educació corporal del tot diferent.

Vostè afirma que a l'escola es reproduceix allò que passa a la societat, com la violència o el patriarcat.

A les aules, i sobretot durant l'adolescència, els estereotips són més forts

i més tradicionals. Si s'accepta allò que *els xics és que són així...*, o que *les xiques és que són d'una altra manera...*, es tendeix a callar els conflictes. L'adolescència és una etapa preciosa que no és prou escoltada. L'experiència que he tingut amb adolescents, fins i tot amb aquells més *difícils*, és que tenien necessitat de ser escoltats. I si no sabien expressar-ho amb paraules, actuaven amb el cos. Escoltant-los es pot veure que vivim en una societat violenta. El patriarcat també hi és, i és una relació de domini-submissió, no és justa. Per frenar la reproducció del patriarcat s'ha d'intervenir, sobretot, en l'educació obligatòria, perquè és on es poden canviar les coses.

Una de les principals xacres de la societat actual és la violència de gènere. Què es pot fer des de l'ensenyament per mirar d'acabar amb ella?

Moltíssim! S'han de saber detectar les petites i les grans violències que es donen a les aules, que són situacions aparentment normals. Hi ha persones que miren de dominar d'altres, i hi ha maltractaments, sobretot psíquics. En xics i xiques adolescents podem observar la violència psicològica de gènere en les relacions en general, no només en les de parella. És una època molt interessant per intervenir en una coeducació afectiva basada en l'amor i en el bon tracte, en una educació eròtica diferent.

Des dels seus coneixements en mediació de conflictes, què recomanaria a un professor o professora que detecta un cas d'assetjament escolar a l'aula?

Que no només tracten el cas individualment, amb les persones implicades, que és el que se sol fer. Seria molt interessant d'educar la participació de totes les persones observadores, que es diverteixen amb aquests casos, o que pensen que no hi poden fer res. Aquesta és la punta de l'iceberg de les microviolències, de violències psicològiques quotidianes que es veuen com *normals* perquè són normals a les aules, als patis i a la societat. S'ha d'ensenyar a l'alumnat a detectar-les

«La coeducació emocional és la millor preparació per estimar en igualtat i la millor prevenció contra la violència»

i a saber defensar-se'n. Però, sobretot, s'han d'ensenyar els bons tractes. En la gestió dels conflictes hi han d'intervenir el professorat, l'alumnat i les mares i pares. Saber mitjançar, saber escoltar, hi és fonamental. Els conflictes són com el minotaure, que s'han de superar per eixir del laberint. Si els enterrem i no els volem veure, no ens en sortirem.

En el text hi ha una dicotomia constant entre l'amor i la violència. De fet, proposa tractar els conflictes amb amor i no defugir-los.

Escoltar els conflictes i les persones implicades, des de l'amor, és el que ens pertoca a totes les educadores i educadors, i a totes les persones adultes respecte de la infantesa i de l'adolescència. L'amor i la violència són les dues cares d'una moneda. Jo he comprovat en alumnes violents que, quan se'ls ha ensenyat el bon tracte, han respost d'una manera meravellosa. Per exemple, en ensenyar-los massatges, han pogut escoltar el seu cos i veure el que és el bon tacte i el bon tracte. Perquè, amb l'exercici de la violència estan demanant ser ben tocats i ben tractats. Ara bé, per poder treballar els conflictes has d'haver-te atrevit, prèviament, amb els teus propis minotaures.

Un concepte que vostè ha treballat amb insistència és el de la coeducació emocional. En què consisteix?

La coeducació emocional mira de fer conscients les emocions sense distingir-ne unes per a les xiques i unes altres per als xics. Els xics expressen molt més aparatosament i amb el cos la fúria, la ràbia, mentre que les xiques expressen molt més les relacions amoroses, la tendresa, el plany, la por... Es té la idea que les xiques són més emocionals i els xics

Charo Altable al Col·legi Major Rector Peset, on tingué lloc l'entrevista.

Charo Altable

Los senderos de Ariadna. Transformar las relaciones mediante la coeducación emocional

Ediciones Mágina, Editorial Octaedro Andalucía, Granada, 2010, 238 p.

són més freds, i és que, socialment, és el que es permet més. L'expressió de les emocions s'hauria d'ensenyar igual a xics i a xiques. La coeducació emocional és la millor preparació per estimar en igualtat i la millor prevenció contra la violència.

En *Los senderos de Ariadna* proposa una sèrie d'exercicis per fomentar l'empatia i la resolució de conflictes a l'aula. Quines edats i quins contextos serien més convenients?

Hi ha exercicis centrats en adolescents de dotze a setze anys, perquè és l'edat que més he treballat. Però n'hi ha que es poden fer amb xiquets i xiquetes de vuit anys, de deu.... Són exercicis com aquells jocs de zero a noranta anys. El context que jo veig per a aquests exercicis són les tutories i l'assignatura *Educació per la ciutadania*. I, fins i tot, les classes de *Llengua i literatura*, o d'*Història*. Però sobretot en *Educació per la ciutadania*, perquè no es tracta només d'educar en democràcia teòrica, sinó veure el que està passant en la societat, on hi ha moltes opinions de diversos grups socials i diverses maneres de ser tractat.

Ara que parlem d'*Educació per la ciutadania*, com veu l'assignatura? Quin futur li agradaria que tinguera?

Educació per la ciutadania hauria de presentar tot el ventall d'opinions que hi ha en la societat i debatre-les. És el que s'aprèn en democràcia, a no tractar la diversitat amb violència, a escoltar, a defensar una opinió i a veure quines són les raons d'unes altres opinions. Per això, el que s'ha de fer és educar per a la vida. No només conèixer els nostres drets i deures com a ciutadans i ciutadanes, sinó conèixer les nostres emocions, que és com ens preparem per a la vida i per a les relacions. Cal saber estar en una societat amb tot allò que comporta.

Vostè és membre del col·lectiu pacifista internacional Mujeres de negro i ha mostrat la seua experiència a dones en situacions tan dramàtiques com les de l'antiga Iugoslàvia. Què li han aportat aquestes experiències?

He après moltíssim amb les persones que han viscut situacions límit en què tot l'ésser, les seues emocions, el seu cos, les seues creences... estan enceses. He vist persones que han

travessat el dolor amb una gran fortalesa. M'explicava una d'elles que en un mateix dia havien mort cinc persones de la seua família. I parlava que ara, a ella, li tocava ser guerrera del cor. És a dir, que a tota aquella violència, a tot aquell dolor, no respondria amb més violència, sinó que respondria amb amor, estant en la societat, creant grups per reparar aquells danys i perquè es féra justícia, però relacionant-se des de l'amor.

És el que s'explica en el seu llibre, «posar amor en els inferns col·lectius»...

Sí. És el cas dels barris parisencs, amb els famosos incendis d'autobusos, de mobiliari urbà... que expressaven tot el malestar d'aquells joves que no tenien feina i que vivien en guetos. Les dones hi van respondre amb una crida als seus fills i germans per resoldre els problemes amb propostes, no amb violència. Potser per construcció social les dones són més conscients que cal donar alternatives pacífiques a la violència. El segle XXI serà el segle, fonamentalment, de la crida que fan les dones a la no-violència i a les relacions de bon tracte. ■